

Rodno uvjetovano nasilje

Adžić, Nika

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:199226>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Nika Adžić

RODNO UVJETOVANO NASILJE
GENDER BASED VIOLENCE

Završni rad

Rijeka, 2024. godine

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

Rodno uvjetovano nasilje
Završni rad

Studentica: Nika Adžić

Matični broj:0009091399

Studij: Sveučilišni jednopredmetni prijediplomski studij pedagogije

Mentor: Prof.dr.sc. Sofija Vrcelj

Rijeka, 2024.

IZJAVA O AUTORSTVU ZAVRŠNOG RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisala završni rad pod naslovom „*Rodno uvjetovano nasilje*“ i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Ime i prezime studentice

Rijeka, lipanj 2024.

Sadržaj

1. Uvod	5
2. Feministička perspektiva o nasilju nad ženama	7
3. Oblici nasilja i posljedice	8
3.1. Fizičko nasilje i posljedice fizičkog nasilja	9
3.2. Psihičko nasilje	10
3.3. Seksualno nasilje	11
3.4. Ekonomsko nasilje	11
3.5. Institucionalno/strukturalno nasilje	11
3.6. Psihičke posljedice nasilja	12
3.7. Ostale posljedice	12
4. Oblici partnerskog nasilja	13
5. Faktori rizika	14
5.1. Faktori rizika za počinjenje partnerskog nasilja	14
5.2. Faktori rizika za izloženost partnerskom nasilju	15
6. Rodno uvjetovano nasilje- pregled istraživanja	15
7. Odlazak od zlostavljača i razlozi neprijavlivanja nasilja	18
7.1. Odlazak od zlostavljača	18
7.2. Razlozi neprijavlivanja nasilja	21
8. Prikazivanje rodno uvjetovanog nasilja nad ženama u medijima	23
9. Prevencija nasilja u Republici Hrvatskoj	25
10. Zaljučak	31
11. Popis literature	34
12. Sažetak	37

1.Uvod

Dvadeseto i dvadeset prvo stoljeće definirani su kao stoljeća nasilja koje se manifestira na globalnoj, lokalnoj ali i na obiteljskoj razini te se, nasilje kao društvena pojava javlja se u svim društvenim strukturama i gotovo svim kulturama. Relevantni izvori (Bufacchi,2005; Svjetska zdravstvena organizacija, 2002), definiraju ga kao namjerno korištenje fizičke snage i moći prijetnjom ili akcijom prema samome sebi, prema drugoj osobi, ili prema grupi ljudi ili čitavoj zajednici, što bi moglo rezultirati ili rezultira ozljedom, smrću, psihološkim posljedicama, nerazvijenošću ili deprivacijom. Osim toga, na svaku osobu koja je ubijena činom nasilja, puno je više onih koji su preživjeli gubitak voljenih, svoje imovine i sredstava za život, te se sa sigurnošću može nagađati kako će svaka osoba barem jednom u životu iskusiti, izravno ili neizravno, neku vrstu nasilja (Bufacchi,2005). Nasilje se može podijeliti na nasilje prema samom sebi što podrazumijeva samoozljeđivanje i samoubojstvo, međuljudsko nasilje što podrazumijeva nasilje u obitelji, partersko nasilje i nasilje unutar zajednice (nasilnik može, a i ne mora poznavati žrtvu) te kolektivno odnosno nasilje u kojem sudjeluje veća grupa pojedinaca ili države (Svjetska zdravstvena organizacija ,2002).

Obiteljsko nasilje širok je pojam te se odnosi na nasilja nad djecom, starijima i rodbinom, i na nasilje nad partnerom/icom (Grozđanić, Škorić, Vinja, 2010). S obzirom da interes za istraživanja nasilja u partnerskim vezama započinju tek 70-ih godina prošlog stoljeća, zbog nepostojanja suglasnosti među istraživačima o načinu definiranja partnerskog nasilja, određenje nasilja se razlikuje ovisno o istraživanju (Sesar i Dodaj, 2014.). Ipak, pri definiranju obiteljskog nasilja važno je u obzir uzeti kontekst same veze odnosno odnos među partnerima, vremensko trajanje veze i druge odlike.. Kada je riječ o počiniteljima nasilja, može ga počinuti stalni, povremeni ili bivši partner/supružnik s kojim postoji ili ne postoji zajednički suživot, istog ili različitog spola (Bandarić i Pindurić, 2018). Iako muškarci također mogu biti žrtve partnerskog nasilja ono najčešće pogađa žene koje trpe nasilje od strane najčešće njima bliskog i poznatog nasilnika. Taj podatak pruža Državni zavod za statistiku (2012) gdje u razdoblju od 2007.-2010. godine najčešći počinitelji obiteljskog nasilja su bili upravo muškarci, čak 82.6% i to najviše u dobnoj skupini od 40-49 godina, točnije njih 27.1%.. Noviji podatci, prema izvješću Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2022. godinu (2023), ukazuju da kada se promatra partnerski odnos među pojedincima, u 2 837 slučajeva počinitelj je bio suprug ili bivši suprug, te izvanbračni suprug

ili bivši izvanbračni suprug što čini 46% u ukupnom broju muških počinitelja nasilja. S obzirom na navedeno, prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji osobe koje mogu biti sudionici obiteljskog nasilja i na koje se navedeni Zakon odnosi jesu sadašnji i bivši : bračni partner, izvanbračni partner, životni partner, neformalni životni partner, njihova zajednička djeca te djeca svakog od njih, srodnici po krvi u ravnoj lozi, srodnici u pobočnoj lozi (zaključno do trećeg stupnja) , srodnici po tazbini (zaključno do drugog stupnja) te posvojitelj i posvojenik (Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji,2017).

Kada govorimo o nasilju koje je usmjereno prema nekom rodu onda je riječ o rodno uvjetovanom nasilju. U skladu s time Europski Institut za ravnopravnost spolova (2024) rodno uvjetovano nasilje određuje kao nasilje nad nekom osobom zbog njenog roda, rodnog identiteta ili rodnog izražavanja ili nasilje koje disproportionalno pogađa osobe određenog spola ili roda. Rodno uvjetovano nasilje ne mora se uvijek javljati u poveznici sa nasiljem u partnerskim vezama međutim za potrebe ovog rada fokus će biti usmjeren na partnersko nasilje nad ženama.

Prema Konvenciji Vijeća Europe (2011) poznatijom pod nazivom Istambulska konvencija ,rodno utemeljeno nasilje nad ženama označava ono nasilje koje je usmjereno na ženu zbog toga što je žena ili koje nerazmjerno pogađa žene te se smatra kršenjem ljudskih prava i oblikom diskriminacije žena. U Deklaraciji o uklanjanju nasilja nad ženama (1993) navodi se da se kroz nasilje nad ženama očituje povijesna nejednakost u odnosima moći između muškaraca i žena , a koja je dovela do muške dominacije i diskriminacije žena. Ono predstavlja jedno od najjačih društvenih mehanizama kojima se žene prisiljava u podčinjeni položaj te je njegov cilj upravo postizanje moći i kontrole muškarca nad ženom. Pri razumijevanju rodno uvjetovanog nasilja nad ženama, važno je uzeti u obzir društveni i kulturološki kontekst u kojem su pojedinci odrasli i koji su oblikovali njihova ponašanja odnosno pružili okvir onoga što je poželjno, prihvatljivo i tolerirano (Lomazzi, 2023). U skladu s time, u određenim kulturama dominira tradicionalni i stereotipni pogled na muškarca i ženu te njihove uloge u društvu koje mogu doprinijeti jačanju kulture temeljene na nejednakim odnosima te u konačnici i opravdavanju nasilja nad ženama (Lomazzi, 2023).

2.Feministička perspektiva o nasilju nad ženama

Kada se govori o položaju žena u društvu, često se spominje kako je on povijesno uvjetovan. Podređeni položaj žena u društvu trajao je stoljećima, a utemeljen je na tradicionalnom patrijarhatu kojeg karakterizira dominacija i nadmoć muškaraca (Mihaljević, 2016.). U skladu s takvim pozicioniranjem, ženina uloga i položaj bili su jasno definirani te je ona bila isključena iz javnog života. Muškarac je predstavljao hranitelja obitelji koji osigurava resurse i *donosi hranu na stol*, a ženina uloga svela se na brigu o kućanstvu i djeci. Žena je predstavljala neki oblik imovine muškarca te se nije smjela uključivati u društveni i politički život što joj je dugi niz godina bilo i zakonski zabranjeno.

Počeci feminističkog pokreta dosežu još u vrijeme Francuske revolucije, kada Marie Olympe de Gouges 1791. godine objavljuje svoje djelo *Deklaracija o pravima žene i građanke* kao odgovor na francusku *Deklaraciju o pravima čovjeka i građanina* (1789.) u kojoj se ističe da su sloboda i jednakost isključivo prava muškaraca. U svojoj *Deklaraciji* Marie je kritizirala pristup u francuskoj *Deklaraciji* te se zauzimala za ukidanje ropstva i smrtne kazne no pogubljena je na giljotini. Svoje nezadovoljstvo žene su počele iskazivati kroz sufražetske pokrete što dovodi do jačanje ideologije feminizma i ujedinjenja žena u Unije i Udruge. U tim akcijama za pravo glasa, žene je povezivalo kolektivno iskustvo podređenosti koje je rezultiralo borbom za emancipaciju (Mihaljević, 2016). Prema Zaharijević (2007) feminizam nije moguće obuhvatiti jednom definicijom s obzirom na to da se odnosi na obilje praksi i široko teorijsko područje. Ipak, najopćenitije može ga se definirati kao pokret, ideologiju, osobno uvjerenje, mrežu teorijskih pozicija, pojmovni okvir ili skup različitih aktivnosti čiji je cilj poboljšanje položaja žena u kojem se one nalaze (Zaharijević, 2007). U skladu s time, feminizam ima nekoliko povijesnih etapi razvoja koje karakteriziraju određena djelovanja usmjerena na poboljšanje položaja žena. Za potrebe ovog rada, najznačajniji je drugi val feminizma odnosno druga etapa jer su žene uspjele probleme vezane za odnose u braku i obitelji poput nasilja pretvoriti u javni problem (Mihaljević, 2016). O prisutnosti svih oblika nasilja, počinje se pričati tek 70-ih i 80-ih godina prošlog stoljeća jer su do tada žene ušutkavane i teme nasilja smatrale su se privatnom sferom života. Ipak, doprinos feminističke teorije je upravo javno artikuliranje i senzibiliziranje javnosti o prisutnosti nasilja u partnerskim odnosima i , mijenja se tradicionalno shvaćanje političkog jer od njega nije bilo moguće odvojiti privatno odnosno negirati i ignorirati ono što se događa unutar „četiri zida“. Frazer i Hutchings (2020) ističu

kako je upravo ta transformacija konceptualizacije rodno uvjetovanog nasilja kao političkog problema veliko postignuće feminističke teorije (Campbell, 2017). Temelje za pojavu drugog vala feminizma postavila je Simone de Beauvoir gdje u svom djelu *Drugi spol* (1948) ističe : „Ženom se ne rađa, nego se postaje ženom.“. Tom rečenicom naglašava kako pojam žene određuju društvene norme koje propisuju muškarci (Mihaljević, 2016). Značajnu ulogu u ovom procesu imao je liberalni feminizam kao jedan od pravaca feminizma kojeg upravo karakterizira borba protiv nasilja u obitelji kao jedan od smjerova djelovanja. Prema Dodaj, Sesar i Šimić (2017) feminističke teorije pojavu partnerskog nasilja pripisuju društvenim faktorima i to posebice rodnim ulogama, spolnoj nejednakosti, moći i kontroli. Nasilno ponašanje proizlazi iz muškarčeve potrebe za kontrolom i moći što posebice dolazi do izražaja u mladenačkim vezama kada muškarci izgube resurse ili moć u vezi i počinju iskazivati nasilne oblike ponašanja kao sredstva za povrat izgubljenog. Prema feminističkim perspektivama, za razumijevanje seksualnog i rodno uvjetovanog nasilja vrlo važnu ulogu igraju i iskustva žena koje su proživjele nasilje. Iskustva žena mogu se promatrati u kontekstu triju dimenzija ; empirijske, analitičke i političke dimenzije pri čemu empirijska ispituje fenomenološko iskustvo i objašnjava nasilje sa stajališta žena, analitička ispituje iskustva na kolektivnoj razini, a politička ispituje iskustva kao oblike nejednakog i opresivnog odnosa moći (Campbell, 2017). Detaljnije razumijevanje svakako bi se postiglo provođenjem opsežnih longitudinalnih istraživanja u kojima bi se osim provođenja intervjua sa žrtvama nasilja, intervjui provodili i sa nasilnicima jer bi se pomoću tih iskustava uvidio pristup ovom problemu i iz druge perspektive te bi tek tada bilo moguće razumjeti temelje i uzorke nasilja ali i razviti potencijalne načine prevencije nasilja nad ženama (Tjaden, 2004.). U velikom broju istraživanja, međutim, nasilje je analizirano iz perspektive osobe koja je doživjela nasilje.

3.Oblici nasilja i posljedice

Rodno uvjetovano nasilje dolazi u različitim pojavnim oblicima koji su često neprepoznati od same žrtve ali i države koja u njegovom sankcioniranju ne postupa na pravedan način. U različitim člancima Konvencije Vijeća Europe (2011) spominju se slijedeći oblici nasilja: psihičko nasilje, uhođenje, fizičko nasilje, prisilni brak , seksualno nasilje uključujući i silovanje, sakaćenje ženskih spolnih organa, prisilni abortus i prisilna sterilizacija te seksualno uznemiravanje. Grupiranjem navedenih oblika može se navesti pet međusobno povezanih oblika nasilja i to su : fizičko nasilje, verbalno nasilje (uključujući i govor mržnje), psihičko nasilje, seksualno nasilje te socio-

ekonomsko nasilje. Osim navedenih, UN (2024) još spominje i femicid (namjerno ubojstvo žene ili djevojčice jer je žena ili djevojčica) te tehnološki potpomognuto nasilje nad ženama koje uključuje *cyberbullying* (slanje zastrašujućih ili prijetećih poruka) , *sexting* bez pristanka (slanje eksplicitnih poruka ili fotografija bez pristanka primatelja) te *doxing* (javno objavljivanje privatnih i identifikacijskih podataka o žrtvi). Važno je napomenuti kako oblici tehnološki potpomognutog nasilja rezultiraju ili će vjerojatno rezultirati fizičkom, seksualnom, psihološkom, društvenom, političkom ili ekonomskom štetom jer se povrjeđuju prava i sloboda pojedinca. Osim toga, ono se može odviti u online prostoru ali i izvan mreže uporabom sredstava poput GPS-a koji prati lokaciju osobe čime se otvara prostor za nove oblike nasilju poput online uhođenja (UN,2024). Grupiranjem navedenih oblika, u izvješću Autonomne ženske kuće Zagreb (2011) najčešće je fizičko, psihičko, ekonomsko i seksualno te institucionalno nasilje. Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (2002) posljedice zlostavljanja su duboke te one nadilaze zdravlje i sreću pojedinca te mogu utjecati na dobrobit cjelokupne zajednice. Nasilje za cilj ima slomiti žrtvu stoga se njime narušava psihički i fizički integritet. Posljedice koje nasilje ostavlja na društvo također se mogu uočiti u raznim aspektima društvenog života počevši od povećanja smrtnosti, zlouporabe opojnih sredstava, smanjenje obrazovnih mogućnosti i smanjenje radnog potencijala stanovništva (Mamula i sur., 2013.). Na individualnoj razini posljedice nasilja manifestiraju se na zdravlje, ekonomski status pojedinca, na obiteljske i socijalne odnose te druge dimenzije života osobe.

3.1. Fizičko nasilje i posljedice fizičkog nasilja

Fizičko nasilje jest svaki oblik fizičkog zlostavljanja, bez obzira na pojavni oblik i intenzitet ,a ono podrazumijeva udaranje, šamaranje, udaranje predmetima, premlaćivanje, gušenje, ugrize, štipanje, ranjavanje nožem, oštrim predmetima ili oružjem. Fizičko odnosno tjelesno nasilje može se javiti i u prikrivenim oblicima poput učestalih i grubih lupkanja po glavi rukama ili nekim predmetom, povlačenje za kosu, udaranje laktom u leđa i rebra pod izlikom slučajnosti, stiskanje i sl. (Zloković i Čekolj, 2018). Fizičko nasilje rezultira ili može rezultirati boli, neugodnosti, ozljeđivanjem, smrću, psihičkim ozljedama te daljnjim poteškoćama u razvoju odnosno može uzrokovati razna oštećenja (Grassi Bonamigo i sur., 2022). Detaljnije, to su posljedice koje se odnose na tjelesne ozlijede, a podrazumijevaju ogrebotine, nagnječenja, razderotine, opekotine, ozlijede u genitalnom području, ozljede koje narušavaju život i sl. , a prema klasifikaciji ozljeda

u kaznenom zakonodavstvu možemo ih podijeliti na : tjelesne ozljede, teške tjelesne ozljede, osobito teške tjelesne ozljede i teške tjelesne ozljede s posljedicom smrti. Prema članku 119 Kaznenog zakona (2011) osobito teška tjelesna ozljeda definira se kao ozljeda kojom se dovodi u opasnost život ozlijeđenog, ili je uništen ili trajno i u znatnoj mjeri oslabljen koji važan dio njegova tijela ili koji važan organ, ili je prouzročena trajna nesposobnost za rad ozlijeđenog, ili trajno i teško narušenje njegova zdravlja, trajna iznakaženost ili trajna nesposobnost za reprodukciju. S druge strane , teška tjelesna ozljeda ne predstavlja opasnost za život ozlijeđene osobe odnosno ozljede su manjeg intenziteta. Ukoliko je riječ o vrlo maloj ozljedi koja nema nikakve ozbiljnije posljedice u vidu opasnosti za život ili oštećenja važnijeg organa tada je riječ o tjelesnoj ozljedi. Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (2002) žene koje su proživjele fizičko nasilje češće u daljnjem životu obolijevaju od drugih žena, a u nekim situacijama posljedice mogu rezultirati i invaliditetom . Važno je napomenuti kako su posljedice fizičkog nasilja najvidljivije te kako u najgorim situacijama fizičko nasilje eskalira sve do femicida odnosno namjernog ubojstva žene. Prema Izvješću pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, u 2023. godini, 5 žena je ubijeno od strane intimnih partnera što je jedan slučaj manje u usporedbi s 2022. godinom. Ipak, nastavlja se trend u kojem je udio ubojstava žena od strane intimnih partnera minimalno 50% u odnosu na ukupan broj ubijenih žena među bliskim osobama.

3.2. Psihičko nasilje

Psihičko nasilje odnosi se nasilje kojim se riječima, gestama ili drugim postupcima nekoj osobi namjerno nanosi psihička bol, potiče se patnja, osjećaj nesigurnosti ili straha (Zloković i Čekolj, 2018.). Ono podrazumijeva stalno kritiziranje, ponižavanje, verbalno zlostavljanje, ljubomoru, izolaciju od okoline, kontroliranje, ucjenjivanje, vrijeđanje žene i njezinih prijateljica, rodbine i žena općenito, korištenje djece da bi je se ucijenilo, prijete i zastrašivanja te prebacivanje krivnje i sl. Grassi Bonamigo i sur. (2022) također još spominju i ograničavanje obrazovanja ili medicinske skrbi. Psihičkim nasiljem nasilnik manipulira žrtvu te ju drži u strahu i ovisnosti, a može rezultirati sramom, strahom, društvenom, emocionalnom i duhovnom ozljedom. Psihičko nasilje također je problematično iz razloga što ga je teško dokazati stoga se žrtve često osjećaju bespomoćnima.

3.3. Seksualno nasilje

Seksualno nasilje podrazumijeva sve oblike silovanja, seksualnih napada, neželjene seksualne intimnosti, prisilnog izlaganja pornografskim sadržajima, prisiljavanja na prostituciju te incest. Također podrazumijeva prisilnu trudnoću i sterilizaciju. Također ono ostavlja i snažne psihičke ozljede te ga zbog straha i srama žrtve rijetko prijavljuju, a i ako bude prijavljeno često ne bude pravedno sankcionirano jer ga je teško i dokazati. Osim toga seksualno nasilje povređuje ljudska prava, a može imati i dugoročne štetne učinke na zdravlje i dobrobit žrtve (Grassi Bonamigo i sur., 2022).

3.4. Ekonomsko nasilje

Ekonomsko nasilje može predstavljati poseban problem kada je riječ o njegovoj vidljivosti odnosno nevidljivosti. Ono podrazumijeva uskraćivanje novca i alimentacije, zabranu zapošljavanja, neinformiranje o zajedničkim prihodima odnosno nasilnik kontrolira i ograničava ženine ekonomske resurse i potencijale. Ekonomsko nasilje često podrazumijeva i ekonomsku ovisnost koja se odnosi na ženinu nemogućnost zadovoljenja vlastitih potreba uslijed nedostatka ekonomskih resursa.

3.5. Institucionalno/strukturalno nasilje

Institucionalno nasilje podrazumijeva manjkavo postupanje socijalnih radnika/radnica, policije, sudaca i ostalih državnih službenika/službenica u slučajevima nasilja protiv žena, ne pružanjem sveobuhvatne pomoći ženama i djeci, slabu učinkovitost državnih institucija i ustanova zaduženih za pružanje zaštite žrtvama i sankcioniranje počinitelja. Do takvog postupanja prema ženama žrtvama dolazi jer se žrtva suočava sa stavovima ili uvjerenjima, praksama i politikama koje krše njihova prava. Kao posljedica dolazi do gubitka povjerenja žrtve u institucije što često posljedično dovodi do izbjegavanja prijave nasilja te se žrtve vraćaju u nasilno okruženje (Michael,2024).

Važno je naglasiti da kada se govori o partnerskom nasilju nad ženama rijetko je riječ o jednom izoliranom incidentu kojeg je nasilnik počinio već ono najčešće obuhvaća kombinaciju nekoliko ili svih oblika nasilja.

3.6. Psihičke posljedice nasilja

Izloženost bilo kojem obliku nasilja svakako na ženu ostavlja i niz psihičkih posljedica. Psihičke posljedice ne moraju nužno biti jasno vidljive osobama koje se nalaze u neposrednoj blizini žrtve međutim važno je imati na umu kako su psihičke patnje prisutne. Za osobe koje su proživjele seksualno nasilje bilježe se emocionalne reakcije poput straha, srdžbe i srama zbog onoga što im se dogodilo (Agencija Europske unije za temeljna prava, 2014). Također, različitim psihičkim posljedicama izloženije su žene koje su nasilje proživjele od strane partnera u usporedbi s onima čiji nasilnik nije bio partner. Tako se najčešće javljaju posljedice poput depresije, anksioznosti, napadaja panike, gubitak samopouzdanja, osjećaj ranjivosti, poteškoće sa spavanjem i koncentracijom te poteškoće u novim vezama u vidu povjerenja i emocionalnog povezivanja. Neke posljedice mogu biti i štetne za ženu jer se mogu okrenuti destruktivnom ponašanju kao što su samoozlijeđivanje i samoubojstvo te zlouporaba alkohola i droga. Također može doći i do razvoja posttraumatskog stresnog poremećaja posebice potkategorije pod nazivom *Sindrom zlostavljane žene*. Ova navedena potkategorija ne mora se javljati kod svih zlostavljanih žena već ovisi o svakoj pojedinoj ženi. Sindrom karakteriziraju noćne more, *flashbackovi* (prisjećanja događaja), izbjegavanje misli i osjećaja povezanih s traumatskim događajem, kognitivne promjene i dr.

3.7. Ostale posljedice

Ženama koje su bile izložene nasilju potrebna je podrška i pomoć u vidu resocijalizacije i reintegracije u društvo. Kako bi se reintegracija uspješno odvila potrebna je suradnja različitih dionika društva od poslodavaca, državnih agencija i zavoda pa sve do odgojno-obrazovnih ustanova (Čatipović i Zec, 2021). Također u vezi s time jedna od posljedica je otežano ili onemogućeno ponovo zapošljavanje koje bi ženi osiguralo ekonomsku neovisnost odnosno osamostaljenje. Posao kao takav pozitivno utječe i u psihološkom smislu gdje pojedincu daje osjećaj korisnosti, sigurnosti i brige za sebe i djecu ukoliko postoje u odnosu. Također, kao posljedica odlaska od nasilnika, javlja se stambeno pitanje gdje žena nema resursa osigurati si stambeni prostor što je u direktnoj poveznici sa ekonomskom stabilnosti i neovisnosti (Čatipović i Zec, 2021). Nadalje, kao posljedica također se javlja ulaganje u liječenje i rad na sebi kao što su na primjer: liječnički pregledi, terapija, psihološko savjetovanje itd. U obzir valja uzeti i žene koje su majke i koje su od nasilnika otišle s djecom. Kako na žene, nasilje utječe i na djecu, a nažalost

često su i djeca žrtve obiteljskog nasilja. Žena tada mora još više sredstva utrošiti kako bi djetetu osigurala valjanu pomoć, integraciju u odgojno-obrazovnu ustanovu i sl. Sve navedeno na ženu može utjecati vrlo stresno, stvarajući joj dodatni pritisak, nervozu i osjećaj bespomoćnosti, a pri tome važnu ulogu igra okruženje kao što su obitelj, prijatelji te stručna podrška koji bi ženi trebali olakšati proces osamostaljenja.

4. Oblici partnerskog nasilja

Partnersko nasilje može se javiti u različitim pojavnim oblicima pa tako Kelly i Johnson navode četiri tipa partnerskog nasilja; nasilje koje karakterizira prisila i kontrola, nasilje kao reakcija na napad; situacijsko nasilje te nasilje potaknuto razvodom ili razdvajanjem (Kelly i Johnson 2008, prema Žilić i Janković 2016).

Nasilje kojeg karakteriziraju prisila i kontrola podrazumijeva psihičko nasilje poput zastrašivanja, prijetnji, izoliranja, ponižavanja te ekonomsko zlostavljanje i metode prisile. Također, zlostavljači koriste neki oblik navedenog ponašanja ili najčešće kombinaciju svih navedenih oblika koji im omogućuju postavljanje kontrole nad žrtvom. (Pence i Paymar 1993 prema Sesar i Dodaj 2014).

Nasilje kao reakcija na napad za glavni cilj ima zaštitu sebe i drugih od ozljeda a predstavlja oblik agresivnog ponašanja koji se javlja kao reakcija u trenutku napada (Bachman i Carmody 1994 prema Sesar i Dodaj 2014).

Situacijsko nasilje najčešći je oblik partnerskog nasilja koji se odvija u bračnim i izvanbračnim zajednicama. Počinitelji su podjednako žene i muškarci, a ono se događa tijekom rasprava među partnerima koje često eskalira u fizičko nasilje. Najčešće je riječ o lošijoj sposobnosti rješavanja konfliktnih situacija kod jednog ili oba partnera, a ono također uključuje guranje, stiskanje te verbalnu agresiju (Sesar, Dodaj 2014).

Nasilje potaknuto razvodom ili razdvajanjem pojavljuje se između partnera kod kojih nije prethodno evidentirano nasilno ponašanje već ono bude izazvano razdvajanjem, javnim sramoćenjem, otkrivanjem prevare i optužbama za zlostavljanje djece. Ponašanje koje se javlja opisuje se kao nagli gubitak kontrole te je ograničeno na jednu do dvije epizode nasilnog ponašanja na početku ili kraju razdoblja razvoda (Sesar i Dodaj 2014). Može uključivati ozbiljne oblike

nasilja poput bacanja predmeta, uništavanje imovine, prijetnje oružjem i sl. Također, najčešće je počinitelj partner koji je ostavljen ili u stanju šoka od novonastale situacije razvoda.

5.Faktori rizika

5.1. Faktori rizika za počinjenje partnerskog nasilja

Jedna od najčešćih tema rasprava, kada je riječ o nasilju nad ženama, svakako su objašnjenja uzorka odnosno faktora koji utječu na pojavu nasilja. Ovo objašnjenje zasigurno zahtjeva interdisciplinarni pristup različitih znanosti uključujući psihologiju, sociologiju, socijalni rad itd. (Klasnić, 2011). Jedna od teorija koja se razvija iz različitih pristupa jest socijalno-ekološka teorija nasilja koja se oslanja na Bronfenbrennerov ekološki model individualnog razvoja osobe. Ova teorija modificirana je te se prema njoj čimbenici nasilja mogu razvrstati u četiri skupine odnosno razine: razina pojedinca, razina veze, razina zajednice te razina društva. Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (2012) kada je riječ o muškarcima, na razini pojedinca neki od faktora koji mogu utjecati na počinjenje nasilja su: mlada dob, niska razina obrazovanja, iskustvo nasilja u djetinjstvu (kao žrtva ili promatrač), zlouporaba alkohola i droga, poremećaji ličnosti, prihvaćanje nasilja (osjećaj da je prihvatljivo da muškarac fizički zlostavlja ženu) te povijest nasilnih partnera. Sesar i Dodaj (2014.) ističu i radni status partnera kao jedan od mogućih čimbenika i to u smislu da su češće žrtve nasilja žene koje rade izvan kuće jer se u nasilniku javlja osjećaj nepovjerenja odnosno stav da ga žena vara dok je na poslu. Također, kada je riječ o Bronfenbrennerovom ekološkom modelu, Rode i Rode 2018. godine proveli su istraživanje na 366 zatvorenika (130 žena i 236 muškaraca) kako bi ispitali čimbenike rizika za počinjenje nasilja. Muškarci koji su počinitelji obiteljskog nasilja često su okarakterizirani tako da imaju nedostatak povjerenja, nisku razinu samopoštovanja, sposobnosti, problema s kontrolom odnosno skloni su impulzivnosti i agresiji (Rode i Rode 2018). Prema rezultatima ovog istraživanja muškarce karakterizira anksiozno-ambivalentni tip privrženosti što utječe na funkcioniranje u međuljudskim odnosima. Odnosno, muškarci koji su počinitelji nasilja doživljavaju jake emocije koje su vezane na strah od napuštanja i gubitka kontrole tj. anksioznost i bijes što dovodi do počinjenja nasilja. Na razini veze riječ je o faktorima poput konflikata ili nezadovoljstva u vezi, dominacija muškarca u obitelji, ekonomski stres, muškarac koji ima više partnerica te disparitet u obrazovnim postignućima (žena ima višu razinu obrazovanja od muškog partnera) (WHO, 2012). Na razinama

zajednice i društva prisutni su rodno neravnopravne društvene norme (npr. povezivanje muškosti sa dominacijom i agresijom), siromaštvo, niski društveni i ekonomski status žene, loše pravne sankcije protiv nasilja nad ženama, slabe društvene sankcije protiv nasilja nad ženama, široka prihvaćenost nasilja kao alata za rješavanje konflikata te oružani konflikti i visoka razina općenitog nasilja u društvu (WHO, 2012). U skladu s time, nasilje je uzrokovano kombinacijom različitih faktora, koji se odnose na samog nasilnika ali i na društveno i kulturno okruženje te situacijske determinante (Jacquin, 2006 prema Klasnić, 2011.).

5.2. Faktori rizika za izloženost partnerskom nasilju

Kao i rasprave o faktorima rizika za počinjenje nasilja, mnogobrojne su rasprave i o faktorima koji mogu utjecati na izloženost nasilju. Prema Sesar i Dodaj (2014) neka demografska obilježja koja su povezana s izloženosti partnerskom nasilju su: niža razina obrazovanja, nezaposlenost žene te učestalija izloženost nasilju u razdoblju trudnoće. Prema socijalno-ekološkoj teoriji Svjetska zdravstvena organizacija (2012) navodi na razini pojedinca još i prethodno iskustvo proživljavanja seksualnog nasilja, kao i iskustvo zlostavljanja u djetinjstvu. Kao faktori rizika javljaju se još i razni poremećaji ličnosti, osobine ličnosti (emocionalna osjetljivost, asocijalnost i sl.) te odobravanje i prihvaćanje raznih oblika nasilja kao normalnih (Sesar i Dodaj 2014.).

6. Rodno uvjetovano nasilje- pregled istraživanja

Agencija Europske Unije za temeljna prava između ožujka i rujna 2012. godine provela je istraživanje o nasilju nad ženama u Europskoj Uniji. Istraživanju je sudjelovalo 42 000 žena u dobi od 18-74 godine iz Europske Unije ali i žene iz Republike Hrvatske koja tada nije bila članica EU ali zbog procesa ulaska u Uniju je ulazila u uzorak istraživanja. Istraživanjem je utvrđeno kako je 15% ispitanica u dobi od 40-49 godina proživjelo fizičko i/ili psihičko nasilje od strane partnera od 15. godine života pa do trenutka ispitivanja. Nadalje, kada je riječ o nasilju počinjenom od osobe koja nije u partnerskom odnosu sa žrtvom, 32% žena u dobnoj skupini 30-39 godina navodi kako je nasilnik bio sasvim nepoznata osoba. S druge strane, 29% žena u dobnoj skupini 40-49 godina navodi kako je nasilje bilo počinjeno od strane bližeg rođaka ili člana obitelji. Ipak, jedan od najšokantnijih podataka jest svakako taj da je čak 44% žena u dobnoj skupini 18-29 godina iskusilo bilo koji oblik psihičkog nasilja od strane partnera od 15. godine do trenutka ispitivanja.

Statistički ured Europskih zajednica (Eurostat) u razdoblju od 2020. do 2023. godine proveo je viktimološko istraživanje o rodno uvjetovanom nasilju u kojem je sudjelovalo 16 zemalja s područja Europe. Rezultate za Republiku Hrvatsku prikupio je Državni zavod za statistiku, a ukupni uzorak žena iz Republike Hrvatske iznosio je 23 tisuće ispitanica u dobi od 18 do 74 godine. Podaci koji su prikupljeni za Republiku Hrvatsku odnose se na nasilje počinjeno od sadašnjeg ili bivšeg intimnog partnera, nasilje od strane osobe koja nije partner u razdoblju od petnaeste godine života, izloženost nasilju od strane obiteljskog nasilnika u odrasloj životnoj dobi, nasilje od strane bilo kojeg počinitelja u odrasloj dobi te seksualno uznemiravanje na radnom mjestu. Prema dosada objavljenim rezultatima, 26.9% Hrvatica navodi kako je bilo psihički zlostavljano od sadašnjeg ili bivšeg partnera. Također njih 11.1% nasilje je pretrpjelo barem jednom unazad 5 godina. Kada se rezultati grupiraju u dobne skupine, može se primijetiti kako najveći broj zlostavljanih žena pripada skupini u dobi od 18- 29 i to čak njih 37.2%. Nadalje, kada se u obzir uzmu njihove razine obrazovanja, najviše zlostavljanih žena je visokoobrazovano i taj postotak iznosi 30.2%. Također, u istraživanju se nailaze i podaci kako 51.5% žena nije svjesno ili ne zna da ženama žrtvama nasilja postoji mogućnost pružanja besplatne pravne pomoći. Ipak, njih 85.7% je upoznato s činjenicom kako postoje razne usluge podrške i pomoći koje mogu zatražiti u svojim lokalnim zajednicama.

Nadalje, 2017. godine Zloković i Čekolj provele su istraživanje čiji je cilj bio prepoznati međusobne neželjene i nasilne odnose u obitelji između sadašnjih i bivših partnera. Istraživanju je pristupilo 1075 ispitanika, od kojih je njih 43.5% doživjelo nasilje od člana obitelji ili više njih, ili od trećih osoba i nije se branilo, 18% njih je doživjelo nasilje i branilo se, a 2.5% njih je počinilo nasilje prema nekome. S obzirom na to da je fokus istraživanja bilo partnersko nasilje, iz daljnjeg istraživanja bili su isključeni ispitanici koji nisu proživjeli nasilje i koji poznaju nekoga tko je proživio nasilje, stoga je konačni uzorak činio 200 ispitanika/ca u kojem su gotovo podjednako bila zastupljena oba spola. Od 105 žena njih 68 odnosno 64.8% ističe kako su doživjele bilo koji oblik nasilnog ponašanja te se pri tome nisu branile. Kada je riječ o obliku doživljenog tjelesnog nasilnog ponašanja, prema učestalosti u kategorijama „često“ i „vrlo često“ ističu se slijedeći oblici (Zloković i Čekolj, 2017.);

- 1.) grubo guranje i odguravanje
- 2.) čupanje za kosu, grebanje, bolno štipanje

- 3.) pljuska
- 4.) udarci šakom i/ili nogom
- 5.) tjelesno iscrpljivanje i primoravanje na težak i dugotrajan i/ili nepotreban rad
- 6.) gađanje predmetima
- 7.) bacanje na pod
- 8.) onemogućavanje preporučenog ili potrebnog liječenja ili stručne i primjerene brige o zdravlju
- 9.) ozljeđivanje predmetima
- 10.) gušenje

U istraživanju nad 9 štíćenica sigurnih kuća u Splitu i Osijeku , kojeg su 2017. godine provele Bandalović i Pindurić , u 8 slučajeva bilježi se fizičko nasilje. Sudionice ističu kako do pojave fizičkog nasilja nisu niti reagirale i pomišljale na činjenicu da su žrtve nasilja već jednostavno partnerovo ponašanje opravdavaju drugim faktorima koji su ga na to mogli potaknuti poput alkohola, problema na poslu i slično. Također, prema odgovorima sudionica može se zaključiti kako ni same ne mogu točno razlikovati i prepoznati ekonomsko nasilje. Jedna sudionica direktno spominje ekonomsko nasilje međutim svrstava ga u psihičko dok ostale navode slična ponašanja međutim ne prepoznaju ga kao ekonomsko nasilje. Takva ponašanja podrazumijevala su ograničenje ekonomskih resursa u kupovini hrane, prigovaranje zbog trošenja novca pa čak i fizičko nasilje nastalo uslijed kupovine predmeta za kojeg je nasilnik smatrao da nije trebao biti kupljen. Različitim oblicima nasilja u svim slučajevima proteže se psihičko nasilje obilježeno izolacijom od okoline, kontrolom komunikacije te zabranom nalaženja i kontaktiranja s prijateljima i rodbinom.

Također, za vrijeme rizičnih situacija , poput pandemije Covid-19 bilježi se značajan broj porasta rodno uvjetovanog nasilja nad ženama u partnerskim odnosima (Europski parlament, 2021). S obzirom na izrečene mjere, ljudima je preporučeno da zbog svoje sigurnosti ostanu u domovima, međutim to nije povoljno utjecalo na žene žrtve nasilja koje su tada morale biti zatvorene sa svojim nasilnikom što je utjecalo na povećanje prijave nasilja.

Nasiljem nad ženama ugrožavaju se temeljna prava žena, a iz navedenih istraživanja može se zaključiti kako je ono vrlo zastupljeno u društvu. Značajno veći broj počinitelja čine muškarci, a gotovo svi oblici nasilja su prisutni s naglaskom na učestaliju pojavu fizičkog i psihičkog nasilja.

Dakako, navedene rezultate koji se odnose na oblik nasilja treba pažljivo analizirati jer je važno uzeti u obzir kako mnogi oblici često nisu prepoznati od strane žrtva ili su pogrešno tumačeni. Ipak, istraživanja o nasilju nad ženama iznimno su važna kako bi se dublje razumjeli uzroci, učestalost i oblici nasilja kojima su žene izložene. Također, na temelju rezultata istraživanja mogu se razvijati politike i strategije koje bi doprinijele prevenciji nasilja ali i osigurale bolju zaštitu žrtava. U vezi s time, istraživanja o nasilju nad ženama važna su i kada je riječ o promjeni društvenih normi i uvjerenja koja su duboko ukorijenjena u shvaćanju nasilja. Kontinuiranim istraživanjima, aktivno se djeluje u stvaranju društva u kojem su žene ravnopravne članice i u kojem je prisutna nulta tolerancija na nasilje.

7. Odlazak od zlostavljača i razlozi neprijavlivanja nasilja

7.1. Odlazak od zlostavljača

Odlazak od nasilnog partnera za žene je velika i vrlo teška odluka te to ne umanjuje činjenica kako su nasilnici najopasniji kada žrtva ode ili obznani nasilniku odluku o svojem odlasku. Žena u nasilnom odnosu prosječno provede šest godina, a mlađe žene se lakše odlučuju na odlazak od starijih i to najčešće zbog toga što nasilje postaje sve ozbiljnije, shvaćaju da se njihov partner neće promijeniti ili nasilje počinje previše utjecati na djecu. Ipak, većina žena više puta napušta partnera i vraća mu se do konačnog odlaska (Ellsberg i Heise, 2005, prema Bandarić i Pindurić, 2018.). Žene se partneru vraćaju upravo iz razloga što često ne mogu zadovoljiti osnovne potrebe stoga moraju birati između potpunog siromaštva ili života s nasilnikom.

Svakodnevno se u javnom prostoru susrećemo s izjavama poput „*Zašto ga nije prije napustila?*“, i „*Što je čekala?*“ te njima sličnima. Ne postoji jednoznačni odgovor na ova pitanja jer se svaka žena nalazi u vrlo specifičnoj situaciji isprepletenoj različitim emocionalnim, psihološkim, ekonomskim, socijalnim, kulturnim, religijskim i drugim faktorima (Klasnić, 2011.). Međutim kako bi se bolje razumio razlog ostanka u vezi i neprijavlivanja nasilja treba imati na umu kako je žena nasilnika upoznala kada on nije pokazivao nasilna ponašanja te je stupila u odnos zbog emocionalne povezanosti. Do snažne povezanosti nasilnika i žrtve najčešće dolazi zbog traumatskog vezivanja. Traumatsko vezivanje nastaje kada se neiscijeljene rane iz prošlosti povežu s traumama druge osobe. Tada pojedinca može prožeti duboki osjećaj povezanosti i prepoznavanja jer je često riječ o istim iskustvima i doživljajima te osoba dobije dojam da je konačno pronašla

osobu koja ju dublje razumije. Takav način vezivanja može biti izuzetno opasan zbog toga što se negiraju i ne primjećuju znakovi psihičkog zlostavljanja. Ipak, ne temelji se svaki odnos između žrtve i nasilnika na traumatskom vezivanju stoga je važno uzeti u obzir dinamiku veze.

Jasniji prikaz koji omogućuje razumijevanje odnosa te na koncu nemogućnost odlaska iz nasilne veze, pružila je američka psihologinja Lenore Walker 70-ih godina 20. stoljeća. Walker je razvila teoriju ciklusa nasilja odnosno kruga nasilja prema kojoj nasilni odnos sadrži karakteristike kontrole i moći te se ciklički ponavlja. Nasilni odnos obilježavaju tri povezane i uzastopno ponavljajuće faze (Bandalović i Pandurić,2018).

1. Faza rastuće napetosti- ovu fazu obilježavaju „manji incidenti“ kao što su uvrede te žena razvija različite mehanizme nošenja s problemom kojima pokušava smiriti situaciju i izbjeći nasilje
2. Faza akutnog nasilnog događaja- u ovoj fazi dolazi do nekontrolirane agresije muškarca nad ženom odnosno dolazi do eskalacije nasilja. Za vrijeme ove faze žena se nalazi u stanju šoka i poriče nasilno ponašanje te najčešće ne traži pomoć.
3. Faza ljubavnosti i isprika- nasilnik pokazuje žaljenje zbog onoga što je učinio te često obećava kako se to više neće ponoviti. Za vrijeme ove faze kod žene se oslobađaju visoke razine dopamina koji ženi daje nadu i vjeru za promjenom ponašanja nasilnika. U ovoj fazi kod žrtve se također mogu javljati misli kojima ona preuzima krivnju za uzrokovanje nasilja, a ukoliko je u drugoj fazi došlo do samoobrane kod žrtve se javljaju misli kako je ona u biti nasilnik.

Nakon što se treća faza privede kraju, započinje novi krug odnosno ponovo se javlja prva faza uz stalnu prisutnost dominacije i kontrole muškarca nad ženom. Vremensko razdoblje među fazama postepeno se smanjuje, a incidenti postaju sve češći (Bandalović i Pandurić,2018).

Također, u obzir je važno uzeti i činjenicu kako je žrtva stupila u emocionalnu vezu s nasilnikom te su jedan od razloga ostanka u vezi osjećaji odnosno vjeruju da će se nasilnici promijeniti. Vjerovanje u promjenu ponašanja nasilnika direktno je u vezi s činjenicom kako nasilnik manipulira žrtvom što dovodi do iskrivljenog poimanja stvarnosti. Ono se može odnositi na , kao što je prije navedeno, uvjeravanje da je sama žrtva nasilnik, u promjenu nasilnikova ponašanja, psihičku nestabilnost žrtve i sl.

Nerijetki su slučajevi kako u nasilnim vezama često može doći do razvoja Stockholmskog sindroma kojeg karakterizira identifikacija i emotivna povezanost žrtve sa zlostavljačem do koje dolazi uslijed dužeg vremena zlostavljanja (Klasnić,2011.). Izraz Stockholmski sindrom kreiran je na temelju neuspjele pljačke banke 1973. godine u Stockholmu kada su taoci pljačke razvili intimne veze sa svojim otmičarima. Ovaj incident potaknuo je mnoge stručnjake da uoče sličan obrazac ponašanja kod žrtava različitih oblika nasilja uključujući silovanja, nasilne veze, terorističke situacije i sl. (Demarest, 2009. prema Ahmad i sur., 2018.). Ove pretpostavke također su utjecale na razvoj daljnjih istraživanja o osjećajima žrtve koji jačaju kako se nasilje u vezi progresivno pojačava. Prema Grahamu (1995) potrebna su četiri faktora kako bi došlo do pojave Stockholmskog sindroma:

1. Žrtva percipira prijetnju njezinom opstanku- ovaj faktor odnosi se na činjenicu da nasilnik pokazuje nadmoć nad žrtvom te prijeti nasilnim događajem odnosno ubojstvom.
2. Žrtva percipira ljubaznost- zlostavljač s vremena na vrijeme mora pokazivati neki oblik nježnosti i ljubavi prema žrtvi. Ovaj faktor najsnažnije utječe na žrtvu jer može uzrokovati iskrivljeno poimanje stvarnosti.
3. Žrtva percipira izolaciju-žrtva mora biti svjesna svoje izoliranosti i nemogućnosti bijega iz situacije odnosno mora se nalaziti u stanju ovisnosti o svom zlostavljaču.
4. Žrtva percipira nemogućnost bijega- žrtva mora biti svjesna svoje nemogućnosti bijega iz situacije.

U ovakvom odnosu riječ je o nesrazmjerima moći i kontrole što direktno utječe na ženinu ovisnost o zlostavljaču te dolazi do razvoja traumatske povezanosti. Kada se uz navedene faktore, uzme u obzir i psihičko stanje žrtve , ona vrlo teško odlazi od svog zlostavljača.

Jedan od ključnih faktora koji mora biti zadovoljen kako bi žena napustila svog nasilnog partnera jest ekonomska neovisnost. Ovaj čimbenik ključan je iz razloga što mnoge žene često moraju birati između potpunog siromaštva i ostanka u nasilnoj vezi (Klasnić,2011). Ipak, one koje se nalaze na višoj razini financijske neovisnosti lakše napuštaju nasilnu vezu jer si mogu omogućiti siguran i stabilan život izvan nje. Također, u situacijama gdje žene odluče napustiti vezu s djecom, moraju biti dovoljno ekonomski neovisne i stabilne kako bi djeci omogućile osnovnu skrb ili im prijeti gubitak djeteta ukoliko ono ostane sa nasilnikom.

Kako je već prije navedeno, odlazak od zlostavljača velika je odluka koju mnoge žene donose i promišljaju se o njoj dugo vremena. Jednom kada žena donese tu odluku važna je potpora okoline kako bi se što prije i lakše reintegrirala u društvo.

7.2. Razlozi neprijavlivanja nasilja

Kako je već prije navedeno, trenutak kada žena odluči napustiti nasilnika ujedno je i najopasniji za žrtvu jer joj prijeti opasnost od smrti. U skladu s time, strah od posljedica predstavlja jedan od razloga zašto žene često ne prijavljuju nasilje. Neki od razloga zašto se žrtve suzdržavaju od otkrivanja zlostavljanja tj. od prijavljivanja su strah da im nitko neće povjerovati, strah od posljedica, strah od ponavljanja nasilja, privrženost zlostavljaču, sram, iskrivljeno poimanje stvarnosti te na razini sustava nepovjerenje u institucije (Štirn i sur., 2017). Žene koje se ipak odluče za prijavu nasilja, znaju naići na osuđivanja i zatvorenost na suradnju i razumijevanje od strane policije, sudstva i sl. Sudski postupci isto tako nerijetko vrlo dugo traju, a brojni su slučajevi i kada žene moraju nekoliko puta pružiti izjavu što vrlo loše utječe na njihovo psihičko zdravlje. Također, ukoliko su u odnosu prisutna djeca to ženi može predstavljati dodatnu motivaciju za odlazak međutim, postoji velik rizik kako će zlostavljač moguće ženi prijetiti na štetu djece samo kako bi ona ostala u vezi. Nadalje, neki od razloga također mogu biti i prethodno navedena ekonomska ovisnost ali i vjera u mijenjanje nasilnika. Isto tako, žene se često suočavaju s osudama i predrasudama od strane društva koje inicira da su upravo one te koje su to tražile, kako su izazivale svoje zlostavljače i sl.

Centar za slobodne izbore i demokraciju je nevladina organizacija Republike Srbije koja je u organizaciji s Vladom Republike Srbije te organizacijama poput UNICEF-a i UNFPA 2022. godine proveo istraživanje o uzrocima nedovoljnog prijavljivanja nasilja u obitelji kojem su izložene žene. Istraživanje je uključivalo kvantitativno istraživanje javnog mijenja na uzorku od 1004 žena u dobi od 18-92 godine kako bi se dobio uvid u detaljnu percepciju nasilja u obitelji. Također, su se provodili i dubinski intervjui sa 7 žena koje su doživjele nasilje u obitelji te četiri fokus grupe sa predstavnicama organizacija civilnog društva i neformalnih organizacija koje zastupaju interese žena koje se suočavaju s nasiljem u obitelji (Antović i sur., 2023). Prema rezultatima istraživanja, tvrdnja: „*Problem nasilja najprije treba pokušati riješiti unutar obitelji, a tek kada je to nemoguće treba nasilje prijaviti nadležnim tijelima.*“ na ljestvici od deset stupnjeva nosi prosječnu ocjenu od 4,25 što ukazuje da, prema mišljenju sudionica, tema obiteljskog nasilja i dalje ostaje rezervirana

prije svega za privatnu sferu. Kada je riječ o povjerenju u institucije, najvišu prosječnu ocjenu dobile su sigurne kuće i zdravstvene institucije dok se tužiteljstvo i općinska pravna pomoć nalaze na zadnjem mjestu. Većina ispitanica, njih 75%, odgovorilo je potvrdno da je strah od nasilnika najčešći razlog neprijavlivanja nasilja. Nadalje, sram i neugodu zbog nasilja kojem su žrtve izložene kao razlog neprijavlivanja nasilja navodi 51% ispitanica, dok 50% ispitanica ističe da je jedan od razloga činjenica da nakon odlaska nemaju kamo ili osjećaju strah od osude i odbijanja od strane obitelji i okoline. Za gotovo trećinu žena (31%) razumijevanje i podrška okoline i prijatelja je ključna stvar koja bi im pomogla da ih se osnaži da prijave nasilje (Antović i sur., 2023). Osim toga, podaci pokazuju da postoje značajne razlike u spremnosti žena na prijavu nasilja s obzirom na to je li se nasilje dogodilo jednom ili više puta. Čak 8% žena koje su jednom doživjele nasilje je to i prijavilo, kao i 35% žena koje su nasilje proživjele više puta. Nakon najgoreg iskustva nasilja, 47% žena nije se obratilo niti jednoj instituciji, dok se 28% njih obratilo nekome iz osobnog okruženja. Razlozi koji se navode zašto se nisu obratile niti jednoj instituciji su slijedeći: strah od posljedica i još većeg nasilja (38%), sram i neugoda (35%) te želja za očuvanjem braka i obitelji (28%). Ipak, 73% žena smatra kako je opravdano prijaviti nasilje nakon teških tjelesnih ozljeda ali činjenica kako je psihičko nasilje najteže dokazivo upravo obeshrabruje žene da prijave ovaj oblik nasilja. Također, u istraživanju se pokazalo kako niti žene koje su sudjelovale u istraživanju, niti stručnjaci koji se bave ovom problematikom, nisu zadovoljni predstavnicima institucija koji nisu senzibilizirani u vezi ovog problema niti su svi zaposlenici institucija podjednako educirani za rad sa žrtvama nasilja što svakako psihički utječe na žene koje ipak odluče potražiti pomoć (Antović i sur., 2023). Majčinstvo i uloga žene u obitelji pojavljuju se kao faktori koji ženu mogu potaknuti na prijavu nasilja, pogotovo ako percipira rizik u sigurnosti djece, ali u isto vrijeme može biti i čimbenik koji pridonosi neprijavlivanju nasilja jer smatraju da djeca trebaju oba roditelja ili da je ženina zadaća zadržati obitelj na okupu. Sram kao jedan od razloga neprijavlivanja nasilja ali i ostanka u nasilnoj vezi, najčešće se odnosi na žene koje su dio zajednica koje imaju uvjerenja protiv razvoda i odvajanja te stoga ostaju sa svojim nasilnim partnerima kako ne bi osramotile svoje obitelji (Heron, Eisma i Browne, 2022).

Svi navedeni razlozi situacijski su obilježeni u odnosu na ženu i njezino psihičko stanje te se ne mogu primijeniti na sve žrtve kao jedinstveni obrazac te je lako uočljivo kako su razlozi ostanka u vezi heterogeni. Ipak, pokazalo se kako je ključni faktor koji utječe na prijavu nasilja podrška i pomoć okoline i prijatelja u procesu prijave ali i u životu nakon odlaska od nasilnika. U skladu s

time, može se zaključiti kako je uloga odgoja vrlo značajna. Prije svega, u društvima u kojima prevladava patrijarhat žene su odgajane u uvjerenjima kako je njihova uloga podređena muškarcima što može utjecati na njihovo prihvaćanje dominacije muškaraca i trpljenje nasilja. Nadalje, u nekim zajednicama odgoj podrazumijeva snažno očuvanje obitelji i obiteljskih vrijednosti što podrazumijeva izbjegavanje razvoda. Završno, neke žene nisu imale pristup i mogućnosti kvalitetnog obrazovanja što ih ograničava jer nemaju pristup informacijama o svojim pravima i odgovarajućoj pomoći.

8. Prikazivanje rodno uvjetovanog nasilja nad ženama u medijima

„Mediji su moćan alat oblikovanja javnog mnijenja, stvaranja svijesti i utjecaja na naše stavove i vrijednosti.“ (Vajagić,2023). Upravo stoga imaju važnu ulogu i zadaću u promoviranju vrijednosti kojima se njeguju ravnopravnost, tolerancija, poštivanje različitosti itd. Nažalost, mediji često vijesti prikazuju senzacionalistički sa seksističkim komentarima te pri tome grade klimu u kojoj se nasilje počinje tolerirati (Vajagić, 2023). Neprijateljski je oblik seksizma onaj oblik koji podržava i potiče rodno utemeljeno nasilje te se stvara atmosfera u kojoj se nasilje smatra prihvatljivim i normalnim. Priručnik sa smjernicama za medijsko izvještavanje o nasilju u obitelji, publiciran je 2018. godine od strane Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu skrb, a u njemu se ističe kako je Republika Hrvatska zauzela stav nulte tolerancije prema nasilju u obitelji. Također, spominje se kako je Vlada Republike Hrvatske donijela strategije usmjerene zaštiti od nasilja u obitelji koje između ostalog propisuju i smjernice senzibiliziranja javnosti o ovom društvenom problemu te se ističu mediji kao glavni akteri tog procesa (Ćosić i sur., 2018). U Republici Hrvatskoj postoji nekoliko ključnih propisa koji propisuju i reguliraju izvještavanje o nasilju u obitelji, a to su : Zakon o medijima, Zakon o elektroničkim medijima, Zakon o ravnopravnosti spolova te Kodeks časti hrvatskih novinara. U navedenim propisima, jasno su određene sastavnice u kojima se prije svega treba zaštititi privatnost pojedinca te se pri izvještavanju o bilo kakvim tragedijama zahtijeva pozornost i odgovornost. Agencija za elektroničke medije je u sklopu radne skupine „Žene i mediji“ 2018. godine provela analizu medijskih sadržaja triju nacionalnih TV kuća kako bi se preispitalo medijsko pokrivanje rodno uvjetovanog nasilja. Predmet analize bila su 79 priloga koji su emitirani u sklopu raznih emisija istraživačko-informativnog karaktera (npr. Dnevnik, RTL Danas, Provjereno, Dnevnik Nove TV itd.). Prema rezultatima analize, od promatranog uzorka , udio od 5.59% činili su prilozima vezani uz rodno

uvjetovano nasilje. Tematski je najzastupljenije bila agresija (najčešće ubojstva, pokušaji ubojstva, silovanja, seksualna uznemiravanja) , a zatim sudska izvješća, društvene akcije podizanja svijesti dok se na zadnjem mjestu nalaze statistička izvješća i istraživanja. Također, u analizi se nastojala identificirati prisutnost neprimjerene eksplicitne obrade vijesti o rodno uvjetovanom nasilju što je uključivalo jezične, zvučne i vizualne elemente spektakularizacije. U skladu s time, u 54,43% priloga prikazane su snimke izbliza koje uključuju snimke napadača, lice napadnute žene, svijeće, poruke usmjerene napadnutoj žrtvi itd. Nadalje, veliki postotak (54.43%) odnosilo se na izraze/fraze koje su novinari koristili pri izvještavanju npr. „*mahnito je ubadao kuhinjskim nožem*“, „*brutalno je ubio svoju trudnu bivšu djevojku*“, „*čudovišno ubojstvo*“ i sl. Kada je riječ o poštivanju osobnih podataka u 62.03% slučajeva su prikazani žrtvino ime, prezime, dob, fotografija i sl. dok se bilježenje osobnih podataka napadača ističe u 54.43% priloga.

Ipak, prema izvješću pravobraniteljice za ravnopravnost spolova iz 2022. godine primjećuje se pozitivni pomak u načinu izvještavanja medija o nasilju prema ženama i femicidu o odnosu na razdoblje prije donošenja Smjernica za senzibilizirano izvještavanje o nasilju prema ženama i femicidu u okviru Medijskog kodeksa koje je Pravobraniteljica objavila 2019.godine. Pri tome pravobraniteljica ističe kako medijski sadržaji manje potenciraju predrasudu da je žrtva izazvala nasilje. U tom smislu, nažalost se i dalje koriste senzacionalistički izrazi za počinitelja i sam čin nasilja često u prisutnosti seksističkih izraza i rodni stereotipa.

Mnoge TV kuće objavljuju vijesti putem različitih portala na društvene mreže što ih čini lako dostupnima čitateljima jer ih od nove vijesti dijeli svega nekoliko klikova. Mnogi čitatelji ostavljaju razne komentare ispod članaka nesvjesni odgovornosti koju posjeduju. Nerijetko su komentari ispod objava vezanih za rodno uvjetovano nasilje seksistički i osuđujući što stvara okruženje u kojem se nasilje čini prihvatljivim ili opravdanim. Osim toga, stvara se kolektivno mišljenje o tom problemu te dolazi do osuđivanja žrtve. Također, prisutan je i rizik da i same žrtve naiđu na te komentare što može utjecati na njihovo psihičko stanje i izolaciju. Komentari su prožeti govorom mržnje ali i neprihvatljivim govorom koji obuhvaća psovke, uvrede, vulgarizme i sl. Kunić (2021.) provela je analizu komentara kojom je nastojala utvrditi u kojoj mjeri i na koji način se građani u komentarima na članke hrvatskih portala koriste neprihvatljivim govorom prema ženama koje su bile žrtve fizičkog ili verbalnog nasilja. Analiza se odnosila na portale dva hrvatska najkomentiranija portala te se provodila u razdoblju od šest mjeseci u kojem su ukupno analizirana

5041 komentara. Prema rezultatima analize, negativno intonirani komentari činili su ukupni postotak od 71.7% , a najviše neprihvatljivog govora tj. 9.1% upućenog prema žrtvama nalazio se ispod članka koji se odnosio na vijest o fizičkom nasilju kojeg je osuđeni nasilnik izvršio nad svojom kćeri. „Neprihvatljiv govor prema ženama žrtvama sukoba sadržavalo je 4,7 % komentara što upućuje na postojanje mizoginističke retorike u hrvatskom javnom prostoru te da postoje određeni stavovi koji na grub, obezvrjeđujući način propitkuju ulogu žrtve u nasilnim sukobima.“ (Kunić,2021.). Potrebno je reagirati na takve komentare i osuditi ih jer uzrokuju duboke i trajne posljedice za žrtve, dok istovremeno šalju društvu poruku da se takva vrsta komunikacije tolerira.

9. Prevencija nasilja u Republici Hrvatskoj

Kao što je i prije spomenuto, nasilje nad ženama predstavlja kršenje temeljnih ljudskih prava te je o ovom problemu potrebno javno govoriti. Republika Hrvatska 2013. godine potpisala je Istambulsku Konvenciju odnosno Konvenciju Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji .

U skladu time kao svrha Konvencije ističe se;

- a) zaštititi žene od svih oblika nasilja te spriječiti, progoniti i ukloniti nasilje nad ženama i nasilje u obitelji;
- b) pridonijeti suzbijanju svih oblika diskriminacije žena i promicati punu ravnopravnost žena i muškaraca, uključujući i osnaživanje žena;
- c) izraditi sveobuhvatni okvir, politike i mjere za zaštitu i pomoć svim žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u obitelji;
- d) promicati međunarodnu suradnju radi suzbijanja nasilja nad ženama i nasilja u obitelji;
- e) pružiti potporu i pomoć organizacijama i tijelima nadležnim za provedbu zakona učinkovitom suradnjom radi usvajanja sveobuhvatnog pristupa suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. (Vijeće Europe, 2011).

Osim navedene svrhe, u trećem poglavlju Konvencije pod nazivom *Prevencija* navedene su smjernice o prevenciji nasilja koje obuhvaćaju opće obaveze, podizanje razine svijesti,

obrazovanje, usavršavanje stručnih osoba , preventivne intervencije i terapijske programe te sudjelovanje privatnog sektora i medija.

Prema izvješću Republike Hrvatske o provedbi Konvencije (2022) navodi se kako Republika Hrvatska u suradnji s organizacijama civilnog društva aktivnima u ovom području provode javne kampanje i druge aktivnosti na obilježavanje nacionalnih i međunarodnih dana borbe protiv nasilja nad ženama. Među kampanjama ističu se Nacionalna medijska kampanja sa sloganom *#empatija sada*, preventivni projekti „Lily“ , „Živim život bez nasilja“ i „Imam izbor“ te kampanja „Iza vrata“. Kampanju *#empatijasada* provodi Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike u okviru EU projekta „Zaustavimo nasilje nad ženama i nasilje u obitelji- Za nasilje nema opravdanja“. Ova medijska kampanja odnosi se na senzibilizaciju javnosti o učincima, posljedicama i neprihvatljivosti nasilja nad ženama i nasilja u obitelji te poziv na prijavljivanje nasilja. Također, kroz ovu kampanju promovira se besplatna 24-satna telefonska linija koja predstavlja dio sustava prevencije nasilja i zaštite žrtava. Nadalje Ministarstvo unutarnjih poslova, od 2019. godine, u svim županijama Republike Hrvatske provodi projekt „Lily“. Ovaj projekt provodi se nizom aktivnosti kojima je cilj umrežiti sva nadležna državna tijela, organizacija civilnog društva, pravne osobe i druge članove društva kako bi se zajednički dogovorili o metodama i postupcima sprečavanja svih oblika nasilja nad ženama (Vlada Republike Hrvatske, 2022). Što je posebice specifično za ovaj projekt jest da on sadrži i aktivnosti namijenjene muškoj populaciji s ciljem njihove senzibilizacije po pitanjima ravnopravnosti spolova i nulte tolerancije na nasilje. Ovaj projekt prije svega želi doseći široku populaciju i približiti građanima ovu tematiku što se nastoji postići javnim manifestacijama, izradom video sadržaja, edukativnim predstavama, međusektorskom suradnjom i sl. Preventivni projekti „Živim život bez nasilja“ i „Imam izbor“ provodili su se tijekom 2019. i 2020. godine od strane Ravnateljstva policije u suradnji s odgojno-obrazovnim ustanovama i drugim partnerima te su bili usmjereni na izgradnju kulture nenasilja i tolerancije pri tome stavljajući poseban naglasak na maloljetne djevojke romske populacije kako ne bi postale žrtve kaznenih djela. Završno, kampanju „Iza vrata“ provodilo je Ravnateljstvo policije u suradnji s Poliklinikom za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba i agencijom Degordian čiji je cilj bio osvijestiti građane na prijavu sumnje bilo kakvog oblika nasilja nad djecom i u obitelji. Aktivnosti su se odvijale putem medija i društvenih mreža, upravo iz razloga što je vrijeme provedbe kampanje bilo za vrijeme pandemije COVID-19. Ovu kampanju Europol posebice ističe kao primjer dobre prakse te su njezinu provedbu podržali Europska mreža za prevenciju

kriminaliteta i Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA) (Vlada Republike Hrvatske, 2022). U svojem izvješću, Vlada Republike Hrvatske navodi i obilježavanje nacionalnih i međunarodnih dana koji su usmjereni borbi protiv nasilja nad ženama. Među međunarodnim danima ističe se Europski dan žrtava kaznenih djela (22. veljače), koji je 2020. godine obilježen održavanjem okruglog stola na temu „*Podrška žrtvama i svjedocima u EU – daljnji izazovi u razvoju sustava*“ koji je prikazivao trenutačni smjer razvoja sustava podrške i prava žrtava na razini Europske unije te analizu primjera dobre prakse i mogućnosti daljnjeg unaprjeđenja sustava Republike Hrvatske. Kada je riječ o obilježavanju nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama, u Republici Hrvatskoj on se obilježava od 2004. godine kada su 22. rujna tijekom brakorazvodne parnice na sudu u Zagrebu ubijene sutkinja, stranka u postupku i njena odvjetnica. Zločin je počinio suprug stranke, a tijekom ovog događaja ozlijeđena je i još jedna sudska službenica. Ovaj dan 2020. godine obilježen je održavanjem Webinara na temu „*Suzbijanje nasilja u obitelji za vrijeme koronavirusa*“ te međuresorna rasprava „*Iskustva međuresorne suradnje na suzbijanju nasilja za vrijeme koronavirusa*“ kojoj su prisustvovali predstavnici sustava i organizacija koje se bave problematikom nasilja u obitelji (Vlada Republike Hrvatske, 2022). Nadalje, 2021. godine ovaj dan obilježen je konferencijom pod nazivom „*Integrirani pristup zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*“ među kojima su osim sudjelovanja ministara i drugih dužnosnika, pravobraniteljice za ravnopravnost spolova i mnogih drugih stručnjaka u području nasilja nad ženama, sudjelovali i predsjednik Vlade Republike Hrvatske te se on-line obratila i Glavna tajnica Vijeća Europe. Također, ističe se obilježavanje Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama (25. studenog) koji je 2021. godine obilježen okruglim stolom na temu „*Suzbijanje nasilja nad osobama s invaliditetom i primjena Istambulske konvencije*“. Osim obilježavanja navedenih datuma, u izvješću se kao jedna od točaka prevencije, navodi i uključivanje tema odgovornosti, slobode, ravnopravnosti i solidarnosti u obrazovanje točnije u predmetne kurikulume i međupredmetne teme. Također, provodi se stručno usavršavanje policijskih službenika u području nasilja nad ženama i nasilja u obitelji gdje je fokus također stavljen i na slučajeve dvostrukog uhićivanja odnosno važnosti utvrđivanja primarnog nasilnika od žrtve koja se brani. Osim policijskih službenika, provodi se i stručno usavršavanje odgojno-obrazovnih djelatnika o njihovoj ulozi u prevenciji nasilja u obitelji. Također, provode se i usavršavanja zdravstvenih djelatnika koji su zaduženi za prve preglede kod sumnje na spolno zlostavljanje te usavršavanje pravosudnih djelatnika i socijalnih radnika.

Rad Vlade u prevenciji nasilja nad ženama moguće je pratiti i tzv. izvještajima iz sjene (eng. *Shadow reports*) koji predstavljaju metodu kojom se koriste nevladine organizacije kako bi nadopunile ili pružile alternativne informacije o izvješćima Vlade. Jedan od takvih jest izvještaj iz sjene nastao između prosinca 2021. i veljače 2022. godine koordiniran od strane udruge SOS Rijeka, a čiji je autor skupina nevladinih organizacija iz Republike Hrvatske. U izvješću se pruža pregled pojedinih članaka Istambulske Konvencije, odnosno odgovor na izvješće Vlade gdje se prikazuju nedostaci kao i moguća unaprjeđenja njezinog provođenja. Kako je i prije navedeno, treće poglavlje Konvencije bavi se prevencijom dok se specifično trinaesti članak odnosi na podizanje svijesti. U ovom izvješću iz sjene, autori ističu kako u Republici Hrvatskoj ne postoje kampanje koje bi se fokusirale na podizanje svijesti o rodnom aspektu nasilja odnosno razbijanju rodni stereotipa te ravnopravnosti spolova. Također, ističe se kako se slučajevima rodno uvjetovanog nasilja pristupa kao posljedicama afekta, a ne eskalaciji kontinuiranog i učestalog zlostavljanja i kontrole nasilnika nad žrtvom. Postojeće kampanje koje Vlada provodi ukazuju na temeljno nerazumijevanje problematike rodno uvjetovanog nasilja što se može uočiti kroz aktivnost koju je Ministarstvo unutarnjih poslova provelo za obilježavanje Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama. U sklopu obilježavanja tog dana, Ministarstvo unutarnjih poslova je objavilo video uradak čija su ciljana skupina bili muškarci kako bi ih se osvijestilo da nasilje nije način na koji *pravi* muškarac postupa te su u tom videu muškarac i žena prikazani u svojim tradicionalnim stereotipnim ulogama. Osim toga, većina kampanja koje se provode usmjerene su ka nasilju u obitelji čime se zanemaruju drugi oblici rodno uvjetovanog nasilja. Nadalje, kampanje su često kratkotrajne i ne uspijevaju doseći širu publiku te nisu usmjerene ka edukaciji. Također, kao jedan od problema ističe se nedovoljno financiranje kao i nedovoljna uključenost nevladinih organizacija koje se bave rodno uvjetovanim nasiljem u projektiranje i provedbu tih kampanja podizanja svijesti. Sukladno s time, ne provode se evaluacije kampanja koje bi prikazale učinke njihove provedbe.

Kao jedan od elemenata prevencije, prema članku 14 Konvencije, svakako je uvođenje tema o rodu i rodno uvjetovanom nasilju u obrazovanje. Prema Akcijskom planu za prevenciju nasilja u školama 2019.-2024. godine navodi se da programi prevencije moraju uključivati teme rodno uvjetovanog nasilja te je potrebno osigurati da se u školama provode programi prevencije koji uključuju i nasilje u vezama mladih. Također, ističe se i potreba za provedbom programa edukacije u stručnom usavršavanju odgojno-obrazovnih djelatnika. Ipak, kako se navodi u ovom Izvješću iz

sjene, informacije o provedbi ovog plana ne postoje stoga nije moguće donositi zaključke o njegovoj učinkovitosti (SOS-Rijeka centar za nenasilje i ljudska prava, 2022) . Temeljem iskustva organizacija civilnog društva nastavni planovi i programi sadržajno su vrlo raznoliki međutim teme o rodnoj ravnopravnosti i rodno uvjetovanom nasilju ili su slabo zastupljene, a ukoliko i postoje nisu obrađene na kvalitetan način. Prema ovom izvješću, analizom kurikuluma 59 srednjih zagrebačkih škola utvrđeno je kako se preventivni programi i sadržaji vezani za rodno uvjetovano nasilje provode u 16 škola. Ove teme djelomično se obrađuju kroz međupredmetne teme Građanskog odgoja i obrazovanja te Zdravlja pri čemu su pojedine škole jasno istaknule koje se teme obrađuju dok se u nastavnim planovima i programima nekih škola ta sloboda odlučivanja o sadržaju i temama prepušta samim nastavnicima. Iako bi ove međupredmetne teme trebale sadržavati sadržaje vezano uz rodno uvjetovano nasilje i rodnu ravnopravnost, oni su najčešće fokusirani ka vršnjačkom nasilju. Nadalje, o temama seksualnog nasilja vrlo se malo govori stoga nedostaju programi sustavne prevencije istog. Programi prevencije često ovise o organizacijama civilnog društva koje ih provode, dobroj volji ravnatelja škola, nastavnika i suradnika koji su otvoreni za suradnju s organizacijama civilnog društva. Ipak, iako je pozitivno što se barem neki oblik programa provodi problematika se javlja u trajanju tih projekata koji su često kratkoročni te se provode u obliku predavanja bez aktivnog sudjelovanja sudionika tj. učenika što smanjuje vjerojatnosti utjecaja na mišljenja, stavove i ponašanja učenika. Osim edukacije učenika, ukazale su se potrebe i za edukacijom nastavnika koji i sami vrlo malo znaju o temama iz ovog područja i potencijalnom prepoznavanju nasilja. Također, pokazale su se potrebe za dodatnom edukacijom i usavršavanjem odvjetnika, socijalnih radnika, policajaca i svih drugih službenika koji dolaze u doticaj sa žrtvama nasilja. Kao rezultat nekvalitetnog usavršavanja i edukacija , javlja se niz negativnih posljedica koje utječu na pojedinca i društvo, a koje uključuju nedovoljno prepoznavanje i rješavanje slučajeva rodno uvjetovanog nasilja, nedostatak podrške žrtvama i daljnje perpetuiranje nasilja kao i otežano učinkovito suzbijanje nasilja.

Provođenje Konvencije također prati i grupa stručnjaka za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (GREVIO) odnosno neovisno tijelo koje prati poštivanje ljudskih prava kojem je povjereno praćenje Konvencije Vijeća Europe. GREVIO se sastoji od 15 neovisnih i nepristranih stručnjaka koji su imenovani temeljem svoje stručnosti u bavljenju područjima ljudskih prava, ravnopravnosti spolova, nasilju nad ženama itd. te procjenjuje koliko je zakonodavstvo države usklađeno s primjenom u praksi u svim područjima koja su obuhvaćena Konvencijom(

GREVIO,2023). Temeljem procjene u izvješću su također i predložene mjere za poboljšanje provedbe same Konvencije te su prilikom prikupljanja informacija od strane GREVIO-a bile konzultirane nevladine organizacije, članovi civilnog društva, tijela Vijeća Europe i drugi. Sukladno s time, u području prevencije GREVIO (2023) ističe kako su napori u Hrvatskoj za rješavanje ove problematike i dalje ograničeni odnosno rješavanje rodni stereotipa kao i shvaćanja da nasilje nad ženama polazi iz neravnopravnosti i dalje nije dovoljno osviješteno. GREVIO prepoznaje kako su hrvatske vlasti poduzele određene mjere za podizanje razine svijesti o rodnim stereotipima, međutim zbog nedostataka strategije i programa koji bi se provodili, takve mjere odnosno inicijative su kratkotrajne i nisu usmjerene na rješavanje temeljnih uzroka dugotrajnog nasilja nad ženama. U skladu s time, GREVIO ističe hitnu potrebu da se na sveobuhvatan način poveća razina svijesti o strukturnoj prirodi svih oblika nasilja nad ženama te da se napori usmjerene ka postizanju ravnopravnosti spolova. Isto tako, GREVIO zamjećuje nedostatak kampanja koje bi bile usmjerene ka različitim oblicima nasilja uključujući seksualno, psihičko, ekonomsko nasilje, spolno uznemiravanje i sl. kao i nedostatak kampanja koje bi zadovoljile potrebe žena koje su bile ili su u opasnosti da budu žrtve diskriminacije. Kada je riječ o prevenciji nasilja nad ženama u obrazovanju : „ GREVIO potiče hrvatske vlasti na preispitivanje nastavnih planova, programa i materijala s ciljem uklanjanja negativnih stereotipa o ženama i djevojčicama te poticanja ravnopravnosti.“ (GREVIO,2023). Također, : „GREVIO urgira hrvatske vlasti da osiguraju sustavno i obvezno početno i stručno osposobljavanje o sprječavanju i otkrivanju svih oblika nasilja nad ženama obuhvaćenih Istambulskom konvencijom za sve stručnjake, posebice za zdravstveni sektor, socijalne radnike i pravnike poput onih u državnom odvjetništvu i pravosuđu. Takva obuka trebala bi se temeljiti na načelima nediskriminacije i ravnopravnosti žena i muškaraca te biti osmišljena u bliskoj suradnji sa svim relevantnim dionicima, uključujući neovisne ženske nevladine organizacije koje pružaju specijaliziranu potporu ženama žrtvama nasilja. Potrebno je uspostaviti jasne protokole i smjernice kako bi se odredili standardi koje djelatnici trebaju slijediti u svojim područjima rada.“ (GREVIO,2023). GREVIO i autori izvješća iz sjene slažu se kako je Republika Hrvatska poduzela određene mjere kojima je poboljšala prijašnje stanje kada je riječ o prevenciji nasilja nad ženama. Ipak, nedostaje mjera koje bi se usmjerile ka sprječavanju svih oblika nasilja nad ženama i to u vidu promjene mentaliteta i stavova opće populacije koji doprinose prihvaćanju i opravdavanju nasilja nad ženama (GREVIO, 2023).

Što se tiče obrazovanja, ono predstavlja vrlo važan alat u promicanju jednakosti spolova te prevenciju rodno uvjetovanog nasilja. Uvođenjem tema i provođenjem aktivnosti iz tih područja doprinosi se smanjenju i suzbijanju tradicionalnih rodni stereotipa jer učenici stječu svijest o međusobnom poštovanju i ravnopravnosti te razvijaju stavove u skladu sa rodnom ravnopravnosti. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (2024) ističe primjere dobre prakse u 2023. godini. Prije svega podržava donošenje eksperimentalnog kurikuluma nastavnog predmeta Svijet i ja za osnovne škole koji sadrži teme ljudskih prava, stereotipa, predrasuda te spolne i rodne diskriminacije. Navode se i primjeri dobre prakse u visokom obrazovanju poput uvođenja kolegija o ljudskim pravima na studij psihologije Sveučilišta u Zadru te uključenost tema rodne ravnopravnosti na Stručnom prijediplomskom studiju Kriminalistike. Kao jedan od primjera dobre prakse ističe se i izvođenje kolegija *Feministička pedagogija* na Filozofskom fakultetu u Rijeci, gdje studenti prijediplomskog studija pedagogije imaju mogućnosti slušati sadržaje vezane za feminizam, žene i obitelj te izazove s kojima se svakodnevno žene suočavaju. Zaključno, Pravobraniteljica ističe kako i dalje treba raditi na prevenciji i suzbijanju rodni stereotipa na svim odgojno-obrazovnim razinama. Forum za slobodu odgoja je 2021. godine objavio Smjernice za ostvarenje rodne ravnopravnosti u školama koje imaju za cilj školama pružiti podršku i resurse kako bi unaprijedile i kreirale rodnu ravnopravnost u školskoj zajednici. Između ostalog, ističu se resursi poput analize modula „*Spolno/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje*“ i „*Prevenција nasilničkog ponašanja*“ priručnika za Zdravstveni odgoj, uključivanje raznih tijela poput Ureda za ravnopravnost spolova te smjernice za različite aktivnosti i obilježavanje Tjedna ravnopravnosti spolova. Zaključno, obrazovanje je ključno za postizanje rodne i spolne ravnopravnosti jer osim što doprinosi suzbijanju tradicionalni stereotipa, njime se promiče dobrobit zajednice te klima u kojoj nema prostora za nasilje te se stvara temelj za pravednije društvo.

10. Zaljučak

Nasilje nad ženama u partnerskim odnosima predstavlja problem čitave zajednice stoga rješavanju tog problema treba pristupiti sustavno. Tako se prijašnja situacija i crne brojke svakako mijenjaju iz godina u godinu što se može uvidjeti izvješćima GREVIO-a, Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova kao i izvješćima iz sjene mnogih nevladinih organizacija koje se bave ovom problematikom. Prema Izvješću Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2023. godinu

(2024), u Republici Hrvatskoj primjećuju se i zakonodavne promjene po pitanju suzbijanja rodno utemeljenog nasilja i unaprjeđenju zaštite žrtava. Tako je pri Ministarstvu pravosuđa i uprave utemeljena Radna skupina za izmjenu i unaprjeđenje kaznenog i prekršajnog zakonodavstva u području rodno utemeljenog nasilja i nasilja u obitelji koja je predložila mjere za izmjenu trenutnog zakonodavnog okvira. Prijedlozi Radne skupine rezultirali su pooštrenjem sankcija za nasilnike, posebice kada je riječ o kršenju zaštitnih mjera i mjera opreza, na sudovima su uspostavljeni tzv. obiteljski odjeli, a suci se licenciraju za predmete obiteljskog nasilja i rodno uvjetovanog nasilja (Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, 2024). Također, jedan od značajnih pomaka primjećuje se predlaganjem izmjenama Kaznenog zakona kojim bi se uvelo novo kazneno djelo „teško ubojstvo ženske osobe“ za koje bi bila propisana maksimalna kazna dugotrajnog zatvora. Predloženo je i povećanje kazni za silovanje i teška kaznena djela protiv spolne slobode. Nadalje, izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji predlaže se da se propišu veće kazne za nasilje u prekršajnim postupcima što bi u slučaju usvajanja ovih izmjena značilo da , spolno uznemiravanje više ne bi bilo podložno kažnjavanju prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji, već bi se smatralo isključivo kaznenim djelom. Također, predloženim izmjenama kod izbora i mjera kazni sudovi bi u obzir trebali uzeti i posljedice koje je žrtva pretrpjela kao i uvođenje pravo žrtve na žalbu protiv rješenja o određivanju, produljenju ili ukidanja sigurnosnih, zaštitnih i mjera opreza, a za kršenje mjera određivao bi se istražni zatvor (Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova,2024).

Svakako, kada je riječ o razumijevanju problematike nasilja nad ženama važno je shvatiti temelje ovog problema čija je polazna točka duboko ukorijenjena neravnopravnost žena i muškaraca kao i faktori kontrole i moći. Nadalje, osim razumijevanja temelja problema u obzir treba uzeti njegova obilježja odnosno oblike u kojima se nasilje nad ženama javlja kao i posljedice nasilja na žrtvu ali i razloge odlaska odnosno ostanka u nasilnom odnosu. Razumijevanjem ovih točaka svaki pojedinac može utjecati na njegovo suzbijanje. Također, potrebno je promjene poduzeti i u obrazovanju kojim se od najranije dobi djecu može i treba učiti o rodnoj ravnopravnosti i rodno uvjetovanom nasilju jer se tako može doprinijeti u prevenciji takvih oblika ponašanja ali i promjenom društvenih normi i kulture u kojoj se nasilje tolerira i opravdava. Osim toga, obrazovanjem se djecu uči o poštovanju i jednakosti što je vrlo važno s obzirom da su upravo oni osobe koje će u budućnosti kreirati zdravije i sigurnije zajednice. U skladu s time, kao jedan od primarnih područja unaprjeđenja je svakako i obrazovanje i stručno usavršavanje djelatnika raznih

sektora o temama iz ovog područja kako bi također djelovali u području ispravnog sankcioniranja nasilnika, zaštite žrtve ali i prevenciji. Zaključno, važno je i šire društvo educirati o nasilju nad ženama, njegovim obilježjima i posljedicama kako bi se problematici nasilja nad ženama pristupilo kao društvenom problemu čije bi rješavanje doprinijelo cijelom društvu jer se nasilje ne odnosi samo na pojedinca već i na čitavo društvo na kojega se upravo i odražava.

11. Popis literature

Agencija Europske unije za temeljna prava. (2014). *Nasilje nad ženama: istraživanje provedeno diljem Europske unije Kratki pregled rezultata*. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije. <https://doi.org/10.2811/61093>

Ahmad, A., Aziz, M., Anjum, G., i Mir, F. W. (2018). Intimate Partner Violence and Psychological Distress: Mediating role of Stockholm Syndrome. *Pakistan Journal of Psychological Research*. Vol. 33(2),541-557

Andrašek, V. (Ur.). (2011). *Mogućnosti zapošljavanja za žene koje su preživjele nasilje- Izvještaj. Autonomna ženska kuća Zagreb*. Zagreb.

Antović, T., Jeremić, J. , Komatina, S. , Marković, A. i Orestijević, E. (2023). *Zašto žene ne prijavljuju nasilje u obitelji?* Beograd: Povjerenik za zaštitu ravnopravnosti i Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u Srbiji.

Bandalović, G. i Pandurić, V. (2018). *Iskustva zlostavljanih žena u partnerskim zajednicama*.(str. 76-83). U: Petrović, J. i Jovanić, G. (2018). *Ne nasilju – jedinstven društveni odgovor*. Banja Luka: Centar modernih znanja.

Bufacchi, V. (2005). Two concepts of violence. *Political studies review.*, Vol 3, 193–204. <https://doi.org/10.1111/j.1478-9299.2005.00023.x>

Campbell, K. (2022). On Violence as a Feminist Problem. (str. 31-40). U: Spahić Šiljak, Z., Kovačević, J. i Husanović, J. *Uprkos strahu i tišini: univerziteti protiv rodno zasnovanog nasilja*. Sarajevo: University of Sarajevo/TPO Foundation.

Ćosić, V. (2018). *Analiza medijskog tretmana rodnog nasilja u Hrvatskoj na trima nacionalnim televizijama*. Zagreb: Agencija za elektroničke medije.

Dodaj, A., Sesar, K. i Šimić N. (2017). Nasilje u mladenačkim vezama: Teorijski pristupi. *Socijalna psihijatrija*, 45 (2), 95-104.

Europski parlament. (2021). *Utjecaj pandemije koronavirusa na žene (infografika)*. <https://www.europarl.europa.eu/topics/hr/article/20210225STO98702/utjecaj-pandemije-koronavirusa-na-zene-infografika>

Eurostat. (2023). Database - Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/gender-based-violence/database>

Forum za slobodu odgoja. (2021). *Smjernice za ostvarenje rodne ravnopravnosti u školama*. Zagreb.

Grassi Bonamigo, V., Broering Gomes Torres, F., Gessner Lourenço, R., i Regina Cubas, M. (2022). Physical, sexual and psychological violence according to rodgers' evolutionary conceptual analysis. *Cogitare Enfermagem*, 27. <https://doi.org/10.5380/ce.v27i0.82955>

GREVIO. (2023). *Osnovno evaluacijsko izvješće GREVIO-a o zakonodavnim i drugim mjerama kojima se provode odredbe Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilju u obitelji (Istanbulska konvencija)*. Francuska: Strasbourg

Grozđanić, V., Škorić, M. i Vinja, I. (2010). Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Vol. 17 (2), 669-698.

Heron, R. L., Eisma, M., & Browne, K. (2022). Why do female domestic violence victims remain in or leave abusive relationships? A qualitative study. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 31(5), 677–694. <https://doi.org/10.1080/10926771.2021.2019154>

Ignjatović, T. (2011). *Nasilje prema ženama u intimnom partnerskom odnosu: model koordiniranog odgovora zajednice*. Beograd: Rekonstrukcija Ženski fond

Jelčić, P. (2013). Nasilje nad ženama u obitelji. (Diplomski rad) <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/2130/1/Jel%C4%8Di%C4%87,%20Petra.pdf>

Kazneni zakon. *Narodne novine*. Br. 125/201.

Klasnić, K. (2011). Ekonomsko nasilje nad ženama u intimnim vezama u hrvatskom društvu – konceptualne pretpostavke. *Socijalna Ekologija*. Vol. 20 (3).

Kunić, T. (2022). Neprihvatljiv govor prema ženama u komentarima čitatelja na hrvatskim informativnim portalima. *Medijska istraživanja*, 28 (2), 87-108. <https://doi.org/10.22572/mi.28.2.4>

Lomazzi, V. (2023). The Cultural Roots of Violence against Women: Individual and Institutional Gender Norms in 12 Countries. *Social Sciences*, Vol. 12(3), 117. <https://doi.org/10.3390/socsci12030117>

Mamula, M., Ručević, S., Vukmanić, M., Zvizdić, M. (2013). *Nasilje prepoznaj i spriječi (proživljeno iskustvo žena u teoriji i praksi)*. Sarajevo: Udruženje Žene ženama.

Magdić, M. (2021). Prisutnost nasilja nad ženama u obiteljskom nasilju. (Diplomski rad) <https://zir.nsk.hr/islandora/object/mef:4648/datastream/PDF/view>

Mahić, M. (2021). *Nasilje nad ženama u partnerskim odnosima: uzroci, učestalosti i posljedice*. (Diplomski rad) <https://fpn.unsa.ba/b/wp-content/uploads/2021/10/NASILJE-NAD-ZENAMA-U-PARTNERSKIM-ODNOSIMA-UZROCI-UCESTALOST-OSLJEDICE-Mirvana-Mahic.pdf>

Michael, I. (2024). *Institutional violence against women victims: Can we avoid it? – Victim Support Europe*. <https://victim-support.eu/opinion/institutional-violence-against-women-victims-can-we-avoid-it/>

Mihaljević, D. (2016). Feminizam – što je ostvario?. *Mostariensia*, 20 (1-2), 149-169.

22. rujna - Nacionalni dan borbe protiv nasilja nad ženama. (2023). Ravnopravnost.gov.hr. <https://ravnopravnost.gov.hr/vijesti/22-rujna-nacionalni-dan-borbe-protiv-nasilja-nad-zenama-3621/3621>

Ograjšek Gorenjak, I. (2022). Ženska povijest na valovima feminizma. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Vol. 54 (1), 165-200. <https://doi.org/10.17234/RadoviZHP.54.6>

Publications Office of the European Union. (2021). *2021 report on gender equality in the EU. Publications Office of the EU*. <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/11d9cab1-fa52-11eb-b520-01aa75ed71a1>

Rode, D., Rode, M. M. (2018). Risk factors in committing domestic violence in light of gender psychology. *Current Issues in Personality Psychology*, 6(2), 143-153. <https://doi.org/10.5114/cipp.2018.72262>

Rodno uvjetovano nasilje. (2024). European Institute for Gender Equality. https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1113?language_content_entity=hr

Sesar, K. i Dodaj, A. (2014). Čimbenici rizika za nasilje u partnerskim vezama. *Socijalna psihijatrija*, Vol.42 (3), 162-171.

SOS Rijeka - centar za nenasilje i ljudska prava. (2022). *Joint shadow report on the implementation of Council of Europe's Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence in Croatia*. https://www.cesi.hr/wp-content/uploads/2022/03/Joint-shadow-report_Croatia_2022.pdf

Svjetska zdravstvena organizacija. (2002). World Report on Violence and Health. Ur: Krug i sur. https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf?sequence=1

Šimunić, M. (2022). Sindrom zlostavljane žene: Psihologinja otkriva sve o potkategoriji PTSP-a zbog koje se žrtva ne može pomaknuti s mjesta. *Kreni zdravo!* https://krenizdravo.dnevnik.hr/zdravlje/mentalno_zdravlje/sindrom-zlostavljane-zene-psihologinja-otkriva-sve-o-potkategoriji-ptsp-a-zbog-koje-se-zrtva-ne-moze-pomaknuti-s-mjesta

Štrin, M. i sur. (2017). *Psihosocijalna podrška za žrtve nasilja u obitelji i drugih oblika rodno utemeljenog nasilja*. Zagreb: Centar za žene žrtve rata – ROSA. <https://www.czzzr.hr/dokumenti/2017-prirucnik-psihosoc-podr-za-zrtve-nasilja.pdf>

Tjaden, P. (2004). What Is Violence Against Women? Defining and Measuring the Problem: A Response to Dean Kilpatrick. *Journal of Interpersonal Violence*, Vol.19(11), 1244–1251.

Types of violence. (2024). UN Women – Headquarters. <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/faqs/types-of-violence>

Vajagić, N. (2023). *Priručnik za sprječavanje i suzbijanje seksizma u medijima i oglašivačkoj industriji*. Poreč: Centar za građanske inicijative Poreč. <https://cgiporec.hr/wp-content/uploads/2023/08/Priruc%CC%8Cnik-Seksizam-nas%CC%8Csvagdas%CC%8Cnji.pdf>

Vesna, L. (2023). Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2022. godinu Zagreb: Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova.

Vesna, L. (2024). Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2023. godinu Zagreb: Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova.

Vijeće Europe. (2011). *Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*. Istanbul. <https://rm.coe.int/1680462470>

Vlada Republike Hrvatske. (2022). *Izvješće Republike Hrvatske o provedbi Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*. Zagreb.

World Health Organization. (2012). *Understanding and addressing violence against women*. https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/77432/WHO_RHR_12.36_eng.pdf?sequence=1

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji. *Narodne novine*, br. 70/2017. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_07_70_1660.html

Žilić, M. i Janković, J. (2016). Nasilje. *Socijalne teme*, Vol. 1 (3), 67-87.

12. Sažetak

Nasilje, kao obrazac ponašanja javlja se u skoro svim društvenim strukturama i na skoro svim društvenim razinama. Rodno uvjetovano nasilje, kao jedna vrsta nasilja, odnosi na sve ljude svijeta no nerazmjerno više pogađa žene i djevojčice što dokazuju i rezultati mnogih provedenih istraživanja. Rodno uvjetovano nasilje, predstavlja društveni problem kojem je nužno sustavno pristupiti pri tome shvaćajući njegove uzroke, pojavne oblike te ostala obilježja kako bi se doprinijelo njegovoj prevenciji i rješavanju problema. Cilj rada je pružiti sveobuhvatan pregled različitih aspekata rodno uvjetovanog nasilja s posebnim naglaskom na partnersko nasilje, uključujući njegove oblike, uzroke, posljedice te načine prevencije. Ovaj rad doprinosi boljem razumijevanju kompleksnosti rodno uvjetovanog nasilja te naglašava važnost i ulogu odgoja i obrazovanja u njegovom rješavanju kako bi se u konačnici kreiralo društvo koje takvu vrstu ponašanja oštro osuđuje i ne podržava.

Ključne riječi: nasilje, partnersko nasilje, prevencija, rodno uvjetovano nasilje